

Zápis z Kulatých stolů konaných v rámci projektu „Applikace Good-Lives-Modelu v českém vězeňství“,

reg.č. CZ.03.3.X/0.0/0.0/17_082/0011081, financovaného z ESF prostřednictvím OPZ

Kulaté stoly se konaly dne 31. května 2023 od 9:30 do 14:00 hodin, v konferenčním sále The Hotel FITZGERALD, Vítkova 26/151, 186 00 Praha 8 – Karlín.

Téma 1:

Zužování prostoru pro prizonizaci (PhDr. Václav Jiříčka Ph.D.)

Průběžná evaluační zpráva GLM (Kvása & Gottwaldová, 2022) ukázala, že se odsouzení v průběhu běžného výkonu trestu ve vztahu ke kriminogenním rizikům a rizikovým osobnostním rysům nejen nezlepšují, ale dokonce mírně zhoršují. Prizonizaci lze chápat jako proces a důsledek akceptování kultury a sociálního fungování v podmínkách vězení, ve kterém jedinec akceptuje vězeňský životní styl a jeho pravidla.

Přítomní v rámci kulatého stolu:

Diskusi řídil odborný garant **PhDr. Václav Jiříčka Ph.D. – hlavní psycholog GR VS**

Mgr. Jana Burianová, PMS metodik

Mgr. Hana Hudečková, PMS Kladno

Mgr. Michal Petras, metodik GR VS

Mgr. Jiří Mertl, Ph.D., Západočeská univerzita Plzeň

Mgr. Alena Imrichová, psycholožka věznice Kuřim

Ing. Arch. Nikola Macháčová – architektka

1) Co tu je a funguje?

Účastníci kulatého stolu diskutovali nad těmito otázkami: „Co už tu je? Co funguje? Můžete sdílet příběh o úspěchu?“

Z diskuse vyplynuly následující poznatky z vlastní praxe a zkušeností účastníků:

- **VÝCHODISKO:** Proti prizonizaci a závislosti na systému, který je často samoúčelný, stojí principy, které se snaží zachovat – kromě samotného trestu odnětí svobody – všechny důležité oblasti života co nejpodobněji běžnému životu na svobodě (viz Evropská vězeňská pravidla, článek 5 ("Život ve vězení se musí co nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě"), a dále články 2 a 3 („Osobám zbaveným svobody budou zachována veškerá práva, která jim nebyla odňata uložením výkonu vazby nebo trestu.“; „Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.“).
- Čím méně prizonizace, tím méně druhého života vězňů; pozitivní vliv má dynamická bezpečnost, vhodná stavebně-technická uspořádání, kde má vězeň alespoň minimální vlastní soukromý prostor.
- Již dříve **existovaly objekty mimo klasické věznice** (mimo střežený prostor), kde byli ubytováni odsouzení, kteří chodili do práce. Dnes by se daly označit jako otevřené věznice. Příkladem je Heřmanova Huť u Plzně. Taková zařízení měla významný dopad na deprizonizaci. Dříve též objekt Pouchov (VV Hradec Králové), který už je ale na rozdíl od dřívější doby oplocený – roli hraje i to, aby se do věznice nedostávali nežádoucí lidé a předměty.
- **Skype** – fungující nástroj pro komunikaci s rodinou aj. Třebaže byl plánován již delší dobu, s jeho zavedením pomohl Covid-19. Omezení funkčnosti – používání jako motivačního nástroje. V současnosti mnohem liberálnější z hlediska dohledu, ale dohled stále je. Skype funguje i s PMS a kurátory.

- **Uspořádání vstupního prostoru do věznice** zprostředkovává další informace o životě ve vězení a vztahy v něm: pro vězně, zaměstnance, návštěvy.
- **Sdílené bydlení** („Wohngruppe“, „Living group“; zatím vzácně, Otevřená věznice Jiřice, specializované oddíly). Vybavení prostor (lednice, kuchyňská linka, pračka...).
- Program na podporu otcovství „**Pappa program**“.
- Jakýkoliv program, kde je normou „běžné fungování“, osvojení si rituálů, možnost pěstování (záhony, skleník), vaření, praní, zároveň však zachování běžné úcty a důstojnosti (tj. vykáni, běžná komunikace, odpovědnost)

2) Jak by to celé mělo vypadat?

Každý účastník měl za úkol napsat alespoň 7 vět o pozitivním zdravém systému – popsat svou vizi funkčního zdravého systému, který umožňuje osobám s trestní minulostí vzdát se kriminální dráhy života a stát se zdravou součástí společnosti. Zaměřit se zejména na to, kdo, co, s kým v takovém systému dělá:

- Co nejvíce přiblížit fungování odsouzených k tomu, jak lidé fungují venku – **přinést normalitu do života ve vězení** (odsouzení si sami perou, vaří, nakupují aj., zvykají si, starat se o sebe). Vytváření pravidelného režimu a disciplíny. **Potřeba přiblížit život ve věznici „normálu“.**
- Objekt Řepy – ideální příklad otevřené věznice, kde se o sebe odsouzené starají samy.
- **Příklad z norské věznice:** odsouzení si sami perou, vaří, chodí do práce a sami si pak nakupují potraviny. Dostávají 1 jídlo denně. Když něco odsouzený potřebuje, odezva je do několika hodin. Jednoduchá hierarchie personálu.
- Potřeba hodně práce s odsouzenými, vychovat si je k tomu, aby byli samostatnější a bylo třeba méně personálu.
- Změnit první dojem, vstup do vězení – **vstupní prostor, chování personálu ve vstupních prostorách.**
- **Bydlení po jednom**, snižovat počty odsouzených na celách.
- **Vymáhání pravidel** (standarty slušného chování personálu).
- „**mít co dělat**“ ve věznici, řešení práce i volného času.
- **Komunikace personálu** – pozitivně, normálně lidsky se s vězni bavit, neponižovat, respektovat vězně jako člověka.
- Dílčí tréninky, **podpora personálu.**

3) Čím začít, aby vše fungovalo lépe/častěji?

Aby se vize, definovaná v předchozím bodě, stala realitou, musí se systém proměňovat. Kde začít? To je úplně jedno – kdekoli to je vždy ze začátku „špatně“, ale je důležité sledovat, kde je energie/potenciál ke změně a kde by tedy změny šly prosadit a postupně se tam dostat. Účastníci tedy diskutovali nad tím, kde je v jejich okolí energie k pozitivní změně nebo alespoň „oslabená bariéra“:

- Minimalizace „druhého života“ ve vězení.
- **Více školit vězeňský personál**, aby uměl s vězni lidsky komunikovat.
- **Změnit klima a architekturu** věznic (pro vězně i pro zaměstnance).
- Možnost přebudovat současné nevyužívané (architektonicky vhodné) objekty na věznici.
- **Zatraktivnění věznice pro zaměstnance** – nové programy a podněty práce s odsouzenými, pokračování v budování systému práce s odsouzenými, vidět smysl své práce.
- **Snižovat počty vězňů**, více využívat otevřené věznice, domácí vězení.
- **Zvýšit míru zaměstnávání odsouzených** – zabývat se tématem, vznik nových pracovišť, oslovovat potenciální zaměstnavatele pro práci uvnitř (i venku).
- Při zavádění nových programů se **nenechat odradit jedním selháním.**
- **Vymalovat** vězeňské prostory. Propojit prostory s přírodou.
- Odsouzení budou motivovaní, starat se o svůj prostor. **Pochopit své místo v systému.**
- Posouvat tradiční představy o vězeňství v každodenní komunikaci s veřejností.
- Propojovat vězeňství s neziskovým sektorem.
- Nadchnout nové kolegy.
- Každodennost, malé úkoly.

Několik výroků:

„Odsouzený s náročným programem potřebuje i svůj soukromý prostor.“

„Zvelebení věznic by mělo být i v rukou vězňů, aby k prostorám měli osobní vztah.“

„Identifikace s prostorem znamená najít si svoje místo. Někteří vězni mohou mít takové „svoje“ místo možná poprvé ve svém životě.“

„Snižet počet pater, více propojit s přírodou a přírodními prvky, pustit dovnitř více denního světla.“

„Věznice nemusí být jen nová budova. Musí to však být vhodná budova. Starých a nepoužívaných budov je spousta, řadu z nich lze vhodně rekonstruovat, např. staré zrušené kláštery. Nebezpečím je dystopická architektura, směřující k absolutní kontrole nad jedincem.“

V Praze dne 31. května 2023

Zapsala: Ing. Dana Gřešek

Ověřil: PhDr. Václav Jiříčka Ph.D.